

ALAPJOGI KÉRDÉSEK A DSM-IRÁNYELV 17. CIKKE KAPCSÁN

A DSM-irányelvvel¹ összefüggésben mértékadó források sokasága² foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy az irányelv által bevezetett, a tartalommegosztó szolgáltatók kötelezettségeire és felelősségére irányadó új rezsim mennyiben korlátozza megengedett vagy meg nem engedhető módon a szolgáltatásokat igénybe vevő (nem szerzői jogi értelemben vett) felhasználók, vagyis a *userek* alapvető jogait (elsősorban a véleménynyilvánítási szabadságukat). E vonatkozásban már az irányelv kidolgozása során is számos tudományos és iparági vélemény, valamint javaslat született,³ és az alapjogi szintű kiegyensúlyozottság kérdése a DSM-irányelv tervezetét övező politikai vita központjában került. Ezt a kérdést egyelőre nem sikerült minden fél számára megnyugtató módon rendezni, amit az is mutat, hogy a lengyel kormány még az irányelv átültetési határidejének lejártát megelőzően megsemmisítési keresettel fordult az Európai Bírósághoz a szabályozás alapjogi megfelelőségi vizsgálatának lefolytatása érdekében.⁴ A vita feltehetően mások számára sem zárult még le: a tagállamok igen nagy többsége – vélhetően a Bíróság döntésére is számítva – kivár, az irányelv átültetése feltűnően kevés tagállamban (Magyarország ezek között van) zajlott le a kitűzött határidőre.⁵

Az alapjogi kérdés nyilvánvalóan nem bagatellizálható: a szabályozás által érintett valamennyi szereplő, vagyis a szerzői jogi jogosultak és a *userek*, továbbá a(z) immár szerzői jogi értelemben vett) felhasználók jogos érdekei, a felhasználási helyzetben gyakorolt jogok mind alapjogi védelmet élveznek, következésképpen az ezek közti kiegyensúlyozottság a rendszer működőképességének egyik fő garanciája.

Jelen tanulmányom a 17. cikk szabályai alapjogi elemzésének fenti vázolt fősodrától eltér; egy korábban megkezdett gondolatmenetem folyománya. Korábbi írásomban már foglalkoztam azzal a kérdéssel, hogy az európai uniós jogharmonizáció egyes aktuálisai – korábban különösen az Európai Bíróság döntései – mennyiben befolyásolják a szerzői jog kizárólagos jellegét, pontosabban arra kerestem a választ, hogy a jogsértésért való felelősség telepítése, illetve annak erőteljes korlátozása a szubjektív szempontok beemelése útján mennyiben derogálja az azzal szimbóizisban létező kizárólagos jogot.⁶ Ezt a problémát

a DSM-irányelv 17. cikkének kontextusában abból a szempontból szükséges vizsgálni, hogy a lehívásra hozzáférhetővé tételhez fűződő szerzői kizárólagos jog korlátozása egy igen erős felelősségkorlátozó rezsim útján miként hat a kizárólagos jogként értelmezés lehetőségére. Másként megközelítve az a kérdés – a szakirodalom újkéletű szóhasználatával –, hogy az algoritmikus jogérvényesítés (valójában inkább: jogkikényszerítés) lehetővé tétele és a jogérvényesítés hagyományos útjainak szinte teljes lezárása miként hat a kizárólagos jogként való értelmezés lehetőségére.

Tanulmányomban a kérdést alapvetően dogmatikai vizsgálattal, az irányelv előkészítő dokumentumai segítségével, a Bizottság által az átültetési határidőt követően kibocsátott Közlemény⁷ és az EUB főtanácsnoka, Henrik Saugsmansgaard véleményének elemzésével, továbbá a szakirodalmi források vizsgálatával járom körbe.

A LEHÍVÁSRA TÖRTÉNŐ HOZZÁFÉRHETŐVÉ TÉTEL MINT A SZERZŐ (ÉS A KAPCSOLÓDÓ JOGI JOGOSULTAK) KIZÁRÓLAGOS ENGEDÉLYEZÉSI JOGA ÉS E JOG ALAPJOGI VÉDELME

A lehívásra hozzáférhetővé tétel jogát a Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organization – WIPO) Szerzői Jogi Egyezményének (WIPO Copyright Treaty – WCT)⁸ ismerte el elsőként a multilaterális nemzetközi egyezmények közül, méghozzá a szerző új, önálló, kizárólagos jogaként, amelynek korlátozása a WCT alapján abban a körben vált megengedetté, amelyben a hozzá hasonló kizárólagos jogoké. Fontos döntés volt a jogalkotási folyamat során, hogy a lehívásra hozzáférhetővé tétel jogát nem valamiféle korábbi, engedélyezési jog nélküli díjigény, esetleg kényszerengedély keretében definiálták, hanem ezen a területen is a legteljesebb jogosultságot kapta a szerző: a felhasználást megelőző engedélyezési jogot biztosították számára.⁹ A kizárólagos jog korlátozását illetően a többi kizárólagos jog korlátozásának kereteit is meg-

adó, háromlépcsős teszt került bevezetésre, amely megállapította a biztosított jogok szerzői jogi rendszeren belül lehetővé tett korlátozásának maximumát. A WCT 14. cikke (2) bekezdése rögzítette azt az elvárás is, miszerint a tagállamok kötelesek biztosítani, hogy a nemzeti jogokban rendelkezésre álljanak azok a jogérvényesítési eszközök, amelyek a szerződésben meghatározott jogok megsértése esetén hatékony eljárást tesznek lehetővé, ideértve a jogsértések megelőzésére, valamint a további jogsértésektől való elrettentésre szolgáló, megfelelő jogorvoslatokat. Arról nem szól a szerződés, hogy a jogorvoslatot milyen formában, milyen eljárás keretében kell elérhetővé tenni, de a hivatkozott cikk (1) bekezdése arra utal, hogy a tagállamoknak a saját jogrendszerükkel összhangban kell biztosítaniuk. A WCT ezt a szabályozási megoldást a szerző érdeke mellett megjelenő egyéb, más források alapján alapjogi védelemben részesített társadalmi érdekek kiegyensúlyozott védelme körében helyezte el.¹⁰

A WCT-t az Európai Unió jogrendjébe átültetve InfoSoc-irányelv a kijelölt utat követte,¹¹ azzal, hogy az WCT által adott keretek között előírta a nyilvánossághoz közvetítési jog bevezetésének kötelezettségét a tagállamok számára, valamint a háromlépcsős teszt megismétlésével definiálta a tagállamok számára azokat a konkrét kivételeket és korlátozásokat is, amelyek a szerző kizárólagos engedélyezési jogát szűkebbre szoríthatják.¹² Az irányelv megnyitotta ugyan a lehetőséget arra, hogy a tagállamok a saját jogukban korábban is alkalmazott, *de minimis* kivételeket is fenntartsanak, lényegében azonban meghatározta azt a keretet, amelyben a különböző érdekek a szerzői jogon belül kiegyensúlyozhatók.

Számos európai bírósági ügyben öltött testet az a vita, hogy a fentiek szerint biztosított kizárólagos jogot más alapjogi védelem alatt álló érdekekkel való ütközésük esetén az utóbbiból fakadó külső (i.e. szerzői jogi rendszeren kívüli) korlátozások is érinthetik-e, vagy a kizárólagos jog egyedül a szerzői jog rendjén, kivétel vagy korlátozás formájában, az InfoSoc-irányelv adta keretek között szorítható meg, ám mára ez a vita – legalábbis a szerzői jogi kivételek és korlátozások tekintetében – eldőlni látszik.¹³

Az Európai Bíróság a *Pelham* ügyben¹⁴ a Kraftwerk együttes „Metall auf Metall” című számának hangfelvételéből kivett zenei hangminta (*sampling*)

engedély nélküli felhasználása kapcsán járt el. A Bíróság kimondta, hogy a 2001/29 irányelvet – az Európai Unió Alapjogi Chartájára figyelemmel – úgy kell értelmezni, hogy a hangfelvételek előállítója felléphet a hangfelvételéből valamely harmadik személy által valamely más hangfelvételbe való belefoglalás céljából átvett hangrészlet felhasználásával szemben, még ha e részlet igen rövid is. Ettől csak akkor lehet eltérni, ha e részletet az említett hangfelvételbe módosított és egyébként a felvétel meghallgatásakor felismerhetetlen formában foglalják be. A Bíróság a kizárólagos jog korlátozásának azzal az indokolással szabott gátat, hogy a tagállamok szabályozási hatásköre nem terjed ki arra, hogy a nemzeti jogukban a hangfelvétel-előállítók engedélyezési joga tekintetében az InfoSoc-irányelv 5. cikkében meghatározottakon túlhaladó kivételeket és korlátozásokat állapítsanak meg. Az említett felhasználást a nemzeti jogban szabaddá minősítő kivételi lehetőség pedig az InfoSoc-irányelvben nem szerepel.¹⁵

E nyomon továbbhaladva az EUB a korlátozott terjesztésű dokumentumok sajtóban történt kiszivá-

rogtatásáról szóló *Funke Medien (Afghanistan Papiere)* ügyben¹⁶ kimondta, hogy az Infosoc-irányelvben foglalt kizárólagos jogok anyagi jogi tartalma tekintetében az irányelv teljes körű harmonizációt előírányzó intézkedésnek minősül. Ezzel szemben az irányelv 5. cikkében intézkedéshez kapcsolt kivételek és korlátozások nem minősülnek a bennük foglalt kivételek vagy korlátozások terjedelme tekintetében teljes körű harmonizációt előírányzó intézkedésnek, vagyis ezek tekintetében a tagállamoknak mozgásteret

van. Mindazonáltal arra a kérdésre, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartájának 11. cikkében biztosított tájékoztatói szabadság és sajtószabadság az irányelvben előírt kivételeken és korlátozásokon túlmenően igazolható-e eltérést (kivételt, korlátozást) a szerző kizárólagos többszörözési és nyilvánossághoz közvetítési joga alól, a Bíróság nemleges választ adott. Eszerint az irányelvbeli kivételek és korlátozások önmagukban, kizárólagosan szolgálják az Alapjogi Charta érvényesülését, azokon túlhaladni azonban nem lehet. Így azonban a nemzeti bíróság feladata is arra szűkül, hogy az adott ügy körülményeinek összességére tekintettel úgy alakítsa ki a védett érdekek közötti egyensúlyt, hogy az teljes mértékben összhangban legyen az Európai Unió Alapjogi Char-

ARRA A KÉRDÉSRE, HOGY AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI CHARTÁJÁNAK 11. CIKKÉBEN BIZTOSÍTOTT TÁJÉKOZÓDÁSI SZABADSÁG ÉS SAJTÓSZABADSÁG AZ IRÁNYELVBEN ELŐÍRT KIVÉTELEKEN ÉS KORLÁTOZÁSOKON TÚLMEŊEN IGAZOLHAT-E ELTÉRÉST (KIVÉTELT, KORLÁTOZÁST) A SZERZŐ KIZÁRÓLAGOS TÖBBSZÖRÖZÉSI ÉS NYILVÁNOS-SÁGHOZ KÖZVETÉSI JOGA ALÓL, A BÍRÓSÁG NEMLEGES VÁLASZT ADOTT

tája által biztosított alapvető jogokkal, miközben tiszteletben tartja a Charta rendelkezéseinek szövegét és biztosítja a szóban forgó jogok hatékony érvényesülését. Eszerint a nemzeti bíróságok (továbbá az EUB) értelmezési, kiegyensúlyozási feladata az irányelv keretein belülre szorul. Ilyen módon nem csak a kizárólagos jog terjedelme, de a kivételek és korlátozások legtgább terjedelme is uniós szinten van meghatározva. Az utóbbiak legszűkebb terjedelmét a tagállamoknak a többi alapjogot is figyelembe véve kell kialakítaniuk.¹⁷

Az EUB legutóbb a *Spiegel online* ügyben foglalkozott a kérdéssel, amely egy olyan cikk közzétételével kapcsolatban folyt, amelytől később a szerzője, egy politikus, elhatárolódott.¹⁸ Ebben az ügyben a Bíróság kimondta, hogy az irányelvvel ellentétben az olyan nemzeti szabály, amely arra az esetre korlátozza az előírt kivétel vagy korlátozás alkalmazását, amikor a védett mű napi eseményekről szóló tudósítás céljából történő felhasználására vonatkozó előzetes engedély kérésére észszerűen nincs lehetőség. A Bíróság arra hivatkozott, hogy ez utóbbi kritérium olyan módon szűkíti tovább az irányelvben foglalt tudósítási célú kivétel hatályát (és szélesíti ezáltal a szerző rendelkezési jogát), ami az irányelvben egyrészt nem szerepel, másrészt a művekhez való tudósítási célú hozzáférést nem indokolhatóan korlátozza, ezáltal akadályozza a tájékoztatói szabadság érvényesülését. Azt önmagában nem kifogásolta a Bíróság, hogy a nemzeti szabályozás olyan megszorítást alkalmazott, amely az irányelvben nem szerepel; a kifogás azt illette, hogy a szabályozás túl szigorú kritériumot alkalmazott, minek következtében a szabályozás nem felelt meg az alapjogi elvárásoknak az információs szabadság tekintetében. Ez azt is jelenti, hogy a szerző kizárólagos jogának szűkítése kivétel vagy korlátozás bevezetésével egyes esetekben nem csak lehetőség, hanem jogalkotási kényszer is lehet, ha a szemben álló alapjog másként nem tud érvényesülni. Ez pedig az ilyen és ehhez hasonló helyzetekben akár odáig is vezethet, hogy a jogalkotónak valamennyi szempontra tekintettel mérlegelnie kell, hogy elégségesen korlátozta-e a kizárólagos jog érvényesülését, és a kizárólagos jog szűkre szabott korlátozása során nem „védte-e túl” a jogosultat, vagy esetleg szélesítenie kell-e a korlátozás hatályát a kiegyensúlyozottság érdekében.

A paródia-kivétel tekintetében sajátos, de a fentieket tekintve egyáltalán nem meglepő helyzet ala-

kult ki. Az InfoSoc-irányelv a többszörözés és lehívásra hozzáférhetővé tétel tekintetében tette lehetővé a paródiacélú kivétel bevezetését a tagállamok számára.¹⁹ A tagállamok jelentős része azonban a paródia mint a véleményszabadság kifejezése lehetőségét más módon is biztosítottak látták, és a kivételt nem vezette be a szerzői jogi rendszerébe, vagyis nem korlátozta az említett kizárólagos jogokat. A DSM-irányelv azonban a paródia nyilvánosság-hoz közvetítés útján való megvalósulását kötelezőben bevezetendő kivétellé módosította.²⁰ Az a furcsa helyzet állt elő számos tagállamban, hogy míg a paródia elkészítéséhez a jogosult engedélye szükséges, a nyilvánossághoz közvetítéséhez azonban erre nincs szükség.

Aligha van azonban olyan érvelés, amely szerint az paródia szabályozás túlzó, a nyilvánossághoz közvetítése pedig elfogadható lenne a szerzői kizárólagos jog korlátozása szempontjából.

Álláspontom szerint a nemzeti jogalkotó a fenti EUB-ítéletek, valamint az InfoSoc- és a DSM-irányelv összevetése nyomán haladva már csak úgy dönthet (ahogy egyébként tette a magyar jogalkotó²¹), hogy a paródia tekintetében a nyilvánossághoz közvetítés aspektusát mindenképp lehetővé teszi kivételként, illetve korlátozásként. A jogalkotó mérlegelési köre azt illetően, hogy a paródia transzformatív elemét engedélyhez köti-e, szintén jelentős mértékben leszűkült: nem támasztható alá, ha a megosztás (véleménykifejezés miatt) szabad, az alkotás (szintén véleménykifejezés miatt) viszont engedélyköteles maradna.

Az Európai Bíróság döntéseinek áttekintése alapján elmondható, hogy a szerzői jog alapjogok érvényesülése érdekében történő külső korlátozásának gondolata részben meghaladottá vált, részben belső korlátozási eszközzé alakult át: lényegében nincs lehetőség az alapjogi mércére hivatkozva kívülről korlátozni az uniós jogban biztosított szerzői jogokat. Az alapjogok érvényesülése az uniós jog által biztosított mozgásteret csak szűkítheti, és erre, de legfeljebb erre a mérlegelésre – nemzeti jogalkotás hiányában – a nemzeti bírónak is lehet felhatalmazása.

Mindebből jól látszik, hogy a kivételek és korlátozások tekintetében az uniós jogalkotó zárt pályát alkotott: a nemzeti jogalkotónak az alapjogok kiegyensúlyozott érvényesítése során a kizárólagos jog uniós szinten definiált terjedelme, illetve a szintén uniós szinten meghatározott maximális korlátozás határai között kell megtalálnia az alapjogok egyen-

súlyát. A tulajdoni garancia által védett szerzői jog nem szorítható meg nagyobb mértékben az InfoSoc-irányelv 5. cikke, továbbá a háromlépcsős teszt által kijelölnél. Az ezt meghaladó korlátozás már aránytalannak minősülne a szerzői tulajdon vonatkozásában.

A Bíróság eddig minden esetben elfogadta – ezt igen fontos észrevenni –, hogy a kizárólagos jog irányelv által meghatározott terjedelme a szerzői érdekek indokolt védelmét biztosítja, továbbá, hogy az irányelvben rögzített kivételek és korlátozások megfelelő keretet adnak a szerzői joggal szemben álló alapjogok érvényesítésének is. A Bíróság legfeljebb odáig jutott el, hogy a tagállami finomhangolásnak melyek az alkalmas és melyek az alkalmatlan eszközei. Az, hogy a bírói gyakorlat eddig ide jutott el, egyáltalán nem zárja ki azt, hogy a Bíróság adott esetben – a megfelelő eljárásban – akár eljuthatna oda is, hogy az irányelvi szabályozás nem biztosítja az alapjogok kiegyensúlyozott védelmét; sőt, ehhez a megállapításhoz mind a szerzői, mind a szerzőével szemben álló érdekek vonatkozásában is eljuthatna.

A LEHÍVÁSRA HOZZÁFÉRHETŐVÉ TÉTELHEZ FÜZŐDŐ KIZÁRÓLAGOS ENGEDÉLYEZÉSI JOG BÍRÓSÁGI ÉRVÉNYESÍTHETŐSÉGÉNEK EDDIGI ALAPJOGI MEGFONTOLÁSAI

A fentiekből következtetve juthatunk arra a gondolatra, hogy a kizárólagos jog belső korlátozás útján szorítható ugyan meg, ez nem jelenti azt, hogy ez a belső korlátozás csak szabad felhasználás útján lenne szabályozható, és azt sem, hogy az egyéb típusú belső korlátozásnak nem kellene az alapjogi teszteknek megfelelnie. Vagyis még abban az esetben is ugyanúgy meg kell felelnie a korlátozásnak az alapjogi tesztek elvárásainak, ha a kizárólagos jog korlátozása a szerzői jog rendszerén belül kerül szabályozásra. Az Európai Bíróság az elmúlt két évtizedben több ügyben is vizsgálta azt, hogy a széles körben, de nem teljes mértékben harmonizált szerzői jogi jogérvényesítési rendszer mennyiben felel meg az alap-

AZ A KÖRÜLMÉNY, HOGY AZ EKER-IRÁNYELV ÉRTELMEBEN VETT (ONLINE) KÖZVETÍTŐ SZOLGÁLTATÓK – FÜGGETLENÜL ATTÓL, HOGY EGYÉBKÉNT NEM MINŐSÜLNEK FELHASZNÁLÓNAK, ÉS ÍGY FELHASZNÁLÓKÉNT NEM FELELNEK A JOGSÉRTÉSÉRT – AZ IRÁNYELV TÖBB SZANKCIÓJA KAPCSÁN IS ÉRINTETTEK LEHETNEK, SZÁMOS ÜGYBEN VETETTE FEL A KÉRDÉST, HOGY VAJON VELÜK SZEMBEN ALKALMAZHATÓK-E EGYÁLTALÁN EZEK A KITERJESZTETT SZANKCIÓK; ILLETVE, TÉMÁM SZEMPONTJÁBÓL FELTÉVE A KÉRDÉST: A SZANKCIÓK ESETLEGES ALKALMAZÁSA A SZERZŐI KIZÁRÓLAGOS JOG (JELLEMZŐEN A LEHÍVÁSRA HOZZÁFÉRHETŐVÉ TÉTELI JOG) ÉRDEKÉBEN NEM SÉRT-E VALAMILYEN ALAPJOGI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉRDEKET

jogi elvárásoknak. Az Európai Unió ezideig a szerzői jog polgári, illetve közigazgatási jogi úton való érvényesítésének harmonizációját valósította meg, ennek alapját a 2004/48/EK irányelv képezi, amely természetesen alkalmazandó a lehívásra hozzáférhetővé tétel jogának megsértése eseteire is.²² (A büntetőjogi harmonizáció többszöri sikertelen kísérlet után is a tagállamok hatáskörébe tartozik.²³)

A jogérvényesítési rendszer magját az Enforcement-irányelvben foglaltak határozzák meg: ez az irányelv egy erősen objektív rendszerű (azaz a jogsértés ténye, nem pedig a jogsértő tudatállapota alapján szankcionáló), az elkövethető jogsértések sokszínűségéhez megfelelően széles körben alkalmazható szankciórendszert alakított ki. Az irányelv jelentős előrelépés volt abból a szempont-

ból, hogy felismerte és szabályozta, hogy számos esetben nem csak a tényleges felhasználót, hanem a felhasználással kapcsolatban álló egyéb személyeket, egyes közvetítőket is indokolt bevonni az igényérvényesítés körébe.

Az Enforcement-irányelv alapján a jogsértés abbahagyására és a további jogsértéstől való eltiltásra vonatkozó, illetve a jogsértéssel kapcsolatos adatok szolgáltatására irányuló igényt érvényesíteni lehet azzal szemben, aki a jogsértést elkövette, de olyan személyekkel szemben is, akik maguk nem valósítottak meg jogsértő cselekményt. Utóbbiakkal szemben értelemszerűen az kérhető, hogy a jogsértéshez vagy a közvetlenül fenyegető jogsértéshez való segítségnyújtást hagyják abba, illetve tartózkodjanak attól a jövőben.

Az a körülmény, hogy az Eker-irányelv²⁴ értelmében vett (online) közvetítő szolgáltatók – függetlenül attól, hogy egyébként nem minősülnek felhasználónak, és így felhasználóként nem felelnek a jogsértésért – az irányelv több szankciója kapcsán is érintettek lehetnek, számos ügyben vetette fel a kérdést, hogy vajon velük szemben alkalmazhatók-e egyáltalán ezek a kiterjesztett szankciók; illetve, témám szempontjából feltéve a kérdést: a szankciók esetleges alkalmazása a szerzői kizárólagos jog (jellemzően a lehívásra hozzáférhetővé tételi jog) érdekében nem sért-e valamilyen alapjogi védelem alatt álló érdeket.²⁵

Egy belga ügyben a SABAM (a belga zenei közös jogkezelő szervezet) ideiglenes intézkedést kért a Scarlet Extended SA ellen, amelynek keretében megállapították, hogy a Scarlet internetszolgáltatásán keresztül engedély nélküli fájlcserevel megvalósuló szerzői jogsértés zajlik. A SABAM a nemzeti bíróságtól azt kérte, hogy kötelezze a Scarletet a jogsértéshez nyújtott szolgáltatói tevékenység abbahagyására, méghozzá egy blokkolási és szűrési módszer bevezetése útján. Az Európai Bíróság az ügyben²⁶ végül arra a következtetésre jutott, hogy az Emberi Jogi Charta 16. cikkében biztosított vállalkozás szabadságára, valamint a szolgáltatást igénybe vevő ügyfeleknek a Charta 8. és 11. cikkében biztosított személyes adatokhoz, továbbá az információk fogadásához és közléséhez fűződő jogaira is tekintettel:

- a nemzeti bíróságnak az ideiglenes intézkedés tartalmára, illetve a jogsértés abbahagyására, valamint a jogsértéstől való eltiltás tartalmára vonatkozó jogértelmezési lehetősége konkrét ügyben nem terjed odáig, hogy általában, valamennyi érintett és nem érintett szereplőre tovagyrűző hatással bíró rendelkezést hozzon, ehhez nemzeti jogalkotói lépés szükséges;
- a nemzeti jogalkotó is csak az arányosság elvének figyelembevételével vezethet be online tartalomszűrést;
- a szűrés nem lehet minden elektronikus kommunikációra kiterjedő;
- a szűrés és blokkolás nem alkalmazható általában, generális prevenciók céljával;
- olyan esetben egyáltalán nem alkalmazható szűrés és blokkolás, amikor nincs jogsértés;
- a szűrést és blokkolást nem lehet kizárólag az internetszolgáltató költségére bevezetni.²⁷

A *Scarlet* ügyben hozott döntés lényegét megismertelte a Bíróság az ún. *Netlog* ügyben²⁸ hozott döntésében; ez utóbbi ügyben szintén a SABAM belga szerzői jogvédő szervezet perelt egy internetes szolgáltatót, ez esetben egy közösségimédia-jellegű szolgáltatást működtető tárhelyszolgáltatót. A Bíróság annyiban meghaladta a korábbi ügyben hozott döntését, hogy kimondta: a nemzeti szintű bírósági döntés arra sem irányulhat, hogy a szűrési rendszer felállítása során folyamatosan azonosítsa a SABAM repertoárjába tartozó valamennyi zeneművet, filmet vagy más audiovizuális alkotást, akár olyanokat is, amelyek a döntés időpontjában még meg sem születtek, csak később kerülnek be a jogkezelés körébe.

Egy ilyen szűrési rendszer ugyanis indokolatlanul és aránytalanul korlátozná a tárhelyszolgáltató vállalkozási szabadságát.

Végül, a *UPC Telekabel* ügyben²⁹ hozott döntés értelmében a hozzáférést biztosító szolgáltató eltiltó végzés alapján kötelezhető előzetes tartalomszűrésre, ha annak a konkrét módja a vállalkozáshoz való alapjogát nem korlátozza aránytalanul. Az összemérést a tagállami bíróságnak kell elvégeznie. Az ügyben konkrét filmek tekintetében kérte a jogosult a hozzáférés-szolgáltató kötelezését a szűrésre.³⁰

Mindezen ügyek alapján mondható az, hogy az Európai Bíróság igen régóta foglalkozik olyan ügyekkel, amelyekben a közvetítő szolgáltatást végző szolgáltató felelőssége nem szűnik meg a jogsértő tartal-

alom egyszerű eltávolításával, hanem további szankciók is alkalmazhatók ellene, és ezeket a Bíróság nem is tekintette minden körülmények között aránytalan kötelezésnek. Sőt, az ideiglenes intézkedés, valamint a jogsértéstől való eltiltás körében a szűrésre kötelezés elfogadott szankciónak tekinthető, amennyiben az a másik fél vállalkozáshoz való – szintén a Charta védelme alatt álló – jogát nem korlátozza aránytalan módon. A Bíróság ezekben az esetben a „hagyományos”, az Enforcement-irányelvben megállapí-

tott jogérvényesítési eszköztárat frissítette fel olyan új, alapvetően technológiai eszközökkel, amelyek az új technológiák révén elkövetett jogsértések esetében megfelelőek lehetnek. Mindezeknek az eszközöknek az alkalmazása azonban továbbra is a nemzeti bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik, amelynek figyelemmel kell lennie az arányosság követelményére.³¹

A *Promusicae* ügyben a Bíróság kimondta, hogy sem az Ekerie-, sem az InfoSoc-, sem pedig az adatvédelmi irányelv nem kötelezi a tagállamokat arra, hogy a szerzői jog hatékony védelmének biztosítása céljából előírják a személyes adatok polgári eljárás keretében történő közlésének kötelezettségét.³² A kötelezettség megteremtésére vonatkozó döntés tehát tagállami kompetencia.³³ Azt, hogy a tagállamokat nem akadályozza az uniós jog abban, hogy a személyes adatok polgári eljárás keretében történő közlésének kötelezettségét a nemzeti jogban előírják, az azóta született LSG-döntés³⁴ is megerősítette. Egyértelmű uniós jogi kötelezettség hiányában azonban a szerzői jogi védelem határa nehezen húzható meg. A *Bonnier* ügyben³⁵ a Bíróság már nem tekintette az uniós jogba ütközőnek azt a (svéd) tagállami megol-

dást, amely lehetővé teszi, hogy egy adott internet-előfizető vagy internethasználó azonosítása érdekében arra kötelezzék az internet-hozzáférést biztosító szolgáltatót, hogy a szerzői jog jogosultjának vagy ez utóbbi jogutódjának tájékoztatást adjon egy adott előfizetőről, akinek a szolgáltató azt az IP-címet (internetprotokoll) biztosította, amelyről az állítólagos jogsértést elkövették. A svéd nemzeti jogszabály a keresetösségi joggal rendelkező személy által előterjesztett személyes adatok közlésére vonatkozó meghagyás iránti kérelem tárgyában eljáró bíróság számára lehetővé teszi, hogy az egyes esetek körülményei alapján és az arányosság elvéből eredő követelmények megfelelő figyelembevételével mérlegelje az ellentétes érdekeket.³⁶

Az Európai Bíróság ezekben az esetekben arra a következtetésre jutott, hogy a személyes adatok védelme sem olyan érdek, amely minden esetben megelőzné a szerzői jogi jogosult érdekeit. Mivel azonban a szembenálló érdekek kiegyensúlyozására maga a másodlagos uniós jog nem ad irányutatót, ezért azt a Bíróság csak az Emberi Jogi Charta alapján tudta megítélni. A kiegyensúlyozás, mindenesetre, nem haladhatja meg az Enforcement-irányelv adta kereteket.

A legintenzívebb jogfejlesztést a jogérvényesítés területén az Európai Bíróság egyes szereplők közvetítő szolgáltatónak minősítésével kapcsolatban végezte. Ez, bár csupán közvetve jogérvényesítési kérdés, mégis fontos témánk szempontjából: a közvetítő szolgáltató ellen alkalmazható igények köre ugyanis rendkívül szűkös mind az Eker-, mind az Enforcement-irányelv alapján. E szolgáltatók egy részének üzleti modellje azonban már rég meghaladta az egyszerű tárhelyszolgáltatást.

A *L'Oréal és társai kontra eBay* ügyben³⁷ (C-324/09) a L'Oréal szerint az eBay olyan kulcsszavakkal irányította védjegyjogot sértő árukhöz a fogyasztókat, amelyek megegyeznek a védjegyjogtalom alatt álló kifejezésekkel, a szűrési rendszerük pedig nem volt megfelelő. A Bíróság megállapította, hogy az online piac üzemeltetője a saját tevékenysége révén nem használja a védjegyeket, amennyiben csupán lehetővé teszi az ügyfelei számára, hogy védjegyekkel megegyező megjelöléseket jelenítsenek meg az oldalon. De ha az üzemeltető a megjelenítéseket súlyozza is (optimalizálja), akkor már olyan „tevéleges szerepet” játszik,

aminek kapcsán nem mentesülhet a felelősség alól. Sőt, a Bíróság ennek megállapítását követően azt is kifejtette, hogy egyes esetekben „tevéleges magatartásra” sincs szükség, mivel ha az üzemeltető megfelelő gondosság mellett tudott vagy tudnia kellett volna olyan tényekről vagy körülményekről, amelyek alapján egy gondosan eljáró gazdasági szereplőnek fel kell ismernie az online eladásra való felkínálások jogellenességét, akkor haladéktalanul el kell távolíttatnia a szóban forgó adatokat, illetve hozzáférhetlenné kell tennie azokat, felszólítás nélkül is. Mindezek elmulasztása esetén megállapítható a felelősség, és kötelezhető arra, hogy intézkedéseket hozzon eladóként tevékenykedő ügyfelei azonosítására.³⁸

A *The Pirate Bay* ügyben egy világméretű fájlmegosztóval kapcsolatban mondta ki a Bíróság, hogy az üzemeltető az tartalommosztó platform hozzáférhetővé tétele és üzemeltetése során teljesen tudatában van a magatartása következményeinek, amikor védelem alatt álló művek rendelkezésre bocsátása érdekében jár el, indexálva és kategorizálva – vagyis a felhasználók számára kereshetővé, illetve egy *peer to peer* hálózat keretében megoszthatóvá téve – a platformra feltöltött torrentfájlokat.³⁹

A *Mircom* ügyben a Bíróság megerősítette álláspontját, miszerint nyilvánosság-hoz közvetítésnek minősül a torrentrendszeren keresztül történő megosztás: ha valamely védelem alatt álló művet tartalmazó médiafájl előzetesen letöltött szegmenseit egy *peer-to-peer* hálózat felhasználója a saját végberendezése révén más felhasználók berendezéseire feltöltik, jóllehet e szegmensek önmagukban csak egy bizonyos letöltési aránytól kezdve használhatók.⁴⁰

Az Európai Bíróság végül a C-682/18. ügyben azt mondta ki, hogy a videómegosztó platform, illetve a tárhely- és fájlmegosztó platformok esetében, amelyekben keresztül felhasználók védelem alatt álló tartalmakat jogellenesen

hozzáférhetővé tehetnek a nyilvánosság számára, az üzemeltető nem végez a rendelkezés értelmében vett „nyilvánossághoz közvetítést”, kivéve azokat az eseteket, amikor a platform pusztán rendelkezésre bocsátásán túl az üzemeltető közreműködik abban, hogy bizonyos tartalmak a nyilvánosság számára hozzáférhetővé váljanak, szerzői jogi jogsérelmet eredményezően. Ez az eset áll fenn különösen akkor, ha az üzemeltetőnek konkrétan tudomása van arról, hogy

a platformon védelem alatt álló tartalmat jogellenesen hozzáférhetővé tették, mégsem tesz haladéktalan lépéseket a szóban forgó tartalom törlésére, illetve elérhetetlenné tételére. Hasonlóan kell megítélni azt is, ha az üzemeltető – noha tudja vagy tudnia kellene, hogy a platformján keresztül a felhasználók védelem alatt álló tartalmakat tesznek jogellenesen hozzáférhetővé a nyilvánosság számára – nem teszi meg azokat a műszaki lépéseket, amelyek egy szokásos gondossággal eljáró gazdasági szereplőtől ilyen helyzetben elvárhatók lennének annak érdekében, hogy hitelesen és hatékonyan lépjen fel a szerzői jogok megsértése ellen. Az is hasonló megítélés alá esik, ha egy platform üzemeltetője részt vesz a jogellenesen nyilvánossághoz közvetített, védelem alatt álló tartalmak válogatásában, ilyen tartalmak jogellenes megosztására szolgáló eszközöket biztosít, illetve tudatosan elősegíti a jogellenes megosztást, mindegyik bizonyíték lehet az a körülmény, ha a platform olyan üzleti modell szerint működik, amely a felhasználókat ösztönzi arra, hogy védelem alatt álló tartalmakat jogellenes módon elérhetővé tegyenek a nyilvánosság számára. Az ügyben hozott EUB-döntés a tartalommegosztó szolgáltatókra vonatkozó új uniós szabályok irányába mutat.⁴¹

Az online közvetítő szolgáltatókkal szemben alkalmazott jogérvényesítési eszköztár tekintetében hozott döntésekben az Európai Bíróság három fő területen mérte össze az alapjogokat egymással. Egyértelműen látszik, hogy a szűrés, illetve blokkolás tekintetében maradt leginkább az írott jog keretein belül, többszöri neki-futásra dolgozva ki azokat az arányossági szempontokat, amelyek alapján a szűrés, illetve blokkolás a felmerülő igények vonatkozásában elrendelhető. A Bíróság által e területen követett módszer igen hasonló volt a kivételek, korlátozások tekintetében alkalmazott módszerhez. A végfelhasználók személyes adatainak védelmét érintő esetekben – arra hivatkozva, hogy az uniós jog nem ad mércét az érintett, egyébként az uniós jog által védett jogok összemérésére – végső soron a tagállamokra hárította a megfelelő egyensúly kialakítását, a vonatkozó irányelvi keretek fenntartása mellett. Bár nincs konkrétan alkalmazandó másodlagos uniós jog, a Bíróság ezekben az ügyekben arra jutott, hogy az uniós jog részét ké-

pező Emberi Jogi Charta által elismert jogoknak megfelelően kell érvényesülnie a nemzeti jogalkotó által kidolgozott és a nemzeti bíróság által alkalmazott szabályozásban, így a Chartában foglalt jogokból következő arányosság elvét kell figyelembe venni a konkrét nemzeti megoldások kialakítása során.

A DSM-IRÁNYELV 17. CIKKE A TARTALOMMEGOSZTÓ SZOLGÁLTATÓK FELELŐSSÉGE SZEMPONTJÁBÓL

A DSM-irányelv – nem kis mértékben a korábban bemutatott előzmények hatására – lezárta azt az EUB

által folytatott elméleti vitát, és befejezte az EUB által végzett jogfejlesztést annak a kérdésnek a vonatkozásában, hogy a tartalommegosztást végző tárhelyszolgáltatók az Eker-irányelv szerinti tárhelyszolgáltatónak minősülnek-e, és ezzel összefüggésben alkalmazandók-e velük kapcsolatban az Eker-irányelv speciális felelősségi alakzatai; vagy „egyszerű” elektronikus kereskedelmi szolgáltatóknak minősülnek-e, akikkel szemben az általános felelősségi szabályokat kell alkalmazni.⁴²

A DSM-irányelv 17. cikk (1) bekezdése a szerzői tulajdon megerősítését tekintve jelentős előre-lépés, annak rögzítése révén, hogy a tartalommegosztó szolgáltatók a 2001/29/EK irányelv (és a WCT) értelmében vett lehívásra hozzáférhetővé tételt valósítanak meg.

Azáltal, hogy ezek a szolgáltatók felhasználóvá minősültek, ami jellemzően, illetve fogalmilag tudatos, szándékos tevékenységet jelent, végeredményben megszűnt az alapja annak az érvelésnek, hogy a szolgáltatók nem tudnak az esetleges jogsértésekről, illetve az adott helyzetben általában elvárható magatartást tanúsítva nem kell tudniuk azokról, és emiatt szükséges a felelősségük korlátozása. A közvetítő szolgáltatókra (azon belül a tárhelyszolgáltatókra) vonatkozó felelősségkorlátozási szabályok alkalmazása tehát nem célszerű a tartalommegosztó szolgáltatók esetében. Az irányelvi rendelkezések alapján szerzői jogi szempontból az utóbbiak az „egyszerű elektronikus kereskedelmi szolgáltatókhoz” hasonlóan „egyszerű” felhasználónak minősülnek, vagyis „aktív kapuőrökké váltak”.⁴³ Ezzel az átminősüléssel a tar-

talommegosztó szolgáltatók felsorakoztak a végfelhasználók mellé, akik tekintetében persze eddig sem volt kérdés, hogy szerzői jogi értelemben mindeképp felhasználónak minősülnek. Ezt a fejleményt úgy is lehet értelmezni, hogy a szerzői rendelkezési jog jelentősen erősödött azáltal, hogy immár kiterjed egy olyan tevékenységi kör jogosítására, amely jelentős bevételeket hozhat a jogosultak számára. A DSM-irányelv ezen eleme erős garanciája a szerzői kizárólagos jog hatékony érvényesíthetőségének.

Abból, hogy a talommegosztó szolgáltatók felhasználónak minősülnek, értelemszerűen következik az is, hogy a megvalósított felhasználáshoz engedélyt kell kérniük a jogosultaktól. Az engedélyszerzési kötelezettség kifejezett kimondása a kizárólagos jogi jelleg szükségszerű velejárója. Az irányelv azonban itt is speciális megoldást alkalmaz: a talommegosztó szolgáltató által szerzett engedély kiterjed a végfelhasználók nem kereskedelmi célú, illetve nem kereskedelmi mértékű bevételt eredményező tevékenységére is; továbbá, ha a végfelhasználó engedélyt szerzett (akár kereskedelmi célra) a jogosulttól, akkor az ő engedélye „fedi” a talommegosztó szolgáltató – szorosan kapcsolódó magatartását. Bár mindkét szereplő felhasználónak minősül, az engedélyszerzés során érvényesülő – szinte tisztán⁴⁴ – egyablakos jogszerzési modell nem egyedülálló a szerzői jogban, és a szereplők kiegyensúlyozatlan pozíciójából fakadóan akár hatékonyabb is lehet, mint a külön-külön engedélyezés. Figyelemmel arra is, hogy ilyen helyzetekben jellemzően nem szereznek önállóan bevételt a szereplők, önmagában semmiképp nem tekinthető az újonnan megnyert szerzői engedélyezési jog indokolatlan megszorításának az egyablakos engedélyezés bevezetése. Sőt, ha a végfelhasználóra nem terjedne ki a talommegosztó által szerzett engedély, az azzal járna, hogy a talommegosztó tevékenysége adott esetekben jogsértő feltöltésekhez kapcsolódna, aminek a megítélése értelmező szabályok nélkül lehetetlen volna. (Ezzel a megoldással kapcsolatban egyébként az irányelv preambuluma, sajnálatos módon, nem tartalmaz semmilyen magyarázatot.)

A kizárólagos engedélyezési jog biztosításából nem csak az engedélyszerzés kötelezettsége keletkezik, hanem az engedélyszerzés elmaradásából fakadó jogsértésért viselt közvetlen felelősség is, mind a szolgáltató, mind a végfelhasználó oldalán. Az irányelv azonban itt is egy újabb, komplex rendszert vezet be a talommegosztó szolgáltatóra vonatkozóan az engedély megszerzésének elmulasztásáért való felelősség alóli mentesülésre, miközben a végfelhasználó felelősségének rendje (elvileg) érintetlen marad. (Jelen tanulmányban csak a felelősségi konstrukció alapese-tével foglalkozom.) Látni kell, hogy a felelősség aló-

li mentesülés feltételei a felróhatóság (adott helyzetben általában elvárható magatartás) megállapíthatóságának kritériumait jelentik a tartalomszolgáltatók tekintetében, noha az irányelv a felelősség kizárásának általános feltételeiként fogalmazza meg azokat. Vagyis az irányelvben előírt feltételeknek megfelelő szolgáltató nem csak a polgári, hanem a büntetőjogi vagy más jellegű felelősség alól is mentesülhet, bár a mentesülést értelemszerűen mindig az adott jogág szerinti eljárásban fogják megvizsgálni. (Ha viszont a magánjogi felelősség alól mentesül a szolgáltató, akkor – a magánjogi felelősség jellegéből fakadóan – a büntetőjogi felelőssége sem lesz megalapozható.)

A felelősség alóli mentesülés első feltétele, hogy a felhasználó igazolja, hogy minden tőle telhető erőfeszítést megtett az engedély megszerzése érdekében. A felhasználótól telhető erőfeszítés (*best efforts*) kapcsán vizsgálni kell a szolgáltatás típusát, közönségét, illetve annak nagyságát, valamint az érintett művek vagy más teljesítmények fajtáját, továbbá a megfelelő és hatékony eszközök rendelkezésre állását, azoknak a szolgáltatót terhelő költségeit. Hogy végső soron milyen elvárások támaszthatók a felhasználókkal szemben, annak meghatározása a bíróságok feladata lesz. Fontos azonban látni, hogy a felelősség alapja nem objektív, mivel nem az a kérdés, hogy a felhasználó rendelkezik-e engedéllyel, hanem az, hogy mindent megtett-e az engedély megszerzése érdekében. A felelősség beszámítási pontja tehát átcúszik a jogosulttól (aki vagy adott engedélyt, vagy sem) a felhasználó oldalára (aki minden tőle telhető megtett, vagy nem). A szerzői jogi jogsértésért való felelősség tekintetében ilyen – illetve ehhez hasonló – konstrukció eddig csak a kártérítési igény megítélése körében volt ismert.

A felelősség alóli mentesülés második, konjunktív kritériuma szerint a talommegosztó szolgáltatónak igazolnia kell, hogy a szakmai gondosság magas szintű ágazati normái szerint minden tőle telhető megtett annak érdekében, hogy azok a konkrét művek és más védelem alatt álló teljesítmények, amelyekre vonatkozóan a jogosultak megadták a szolgáltatóknak a lényeges és szükséges információkat, elérhetetlenné váljanak. Ez lényegében a jogosulti közreműködéssel történő előzetes szűrés kötelezettségét teremti meg a szolgáltató számára azokban az esetekben, amikor nem sikerül engedélyt szerezni a felhasználáshoz a jogosulttól. Jelentős ennek a feltételnek az az aspektusa, hogy a szűrés kötelezettsége csak akkor terheli a szolgáltatót, ha a jogosultak adatokkal látták el ebben a vonatkozásban, és csak az adatok által lehetővé tett terjedelemben. Ez akkor is komoly együttműködést követel a jogosultakkal a szerződéselőkészítő szakaszban, ha egyébként (még) nem is sikerült engedélyt szereznie a felhasználáshoz. Máshonnan kö-

zelítve: ha a jogosult nem is ad engedélyt a megosztásra, érdekében áll adatokat nyújtani a szolgáltatónak a szűréshez, hogy az engedély megadásáig se kerüljenek fel alkotásai a platformra. Végül soron ez a feltétel – a kizárólagos jogból fakadó lehetőségeket megszorítva – extra, új típusú kötelezettséget telepít a jogosultakra a jogaik védelme érdekében. Ha nem működnek együtt a szolgáltatóval, az azzal a veszéllyel jár, hogy a szolgáltató könnyebben mentesül a jogsértésért való felelősség alól.

Végül, a felelősség alóli mentesülés harmadik feltételként a jogosultak megfelelően indokolt értesítésének kézhezvételét követően a szolgáltatónak haladéktalanul intézkednie kell az értesítés tárgyát képező művek vagy más védelem alatt álló teljesítmények hozzáférhetetlenné tételére, illetve a platformjairól való eltávolítására, valamint minden tőle telhetőt meg kell tennie a szóban forgó tartalmak újbóli feltöltésének megakadályozására. Erre amiatt van szükség, mivel a tartalomfelismerő rendszerek működése jelen pillanatban még erősen korlátozott, következésképp nem zárható ki, hogy jelentősebb mennyiségű jogsértő tartalom csúszik át ezeken, és kerül jogosult engedély nélkül megosztásra.⁴⁵

Megállapítható, hogy az irányelv ezzel a döntően technológiai alapú felelősségkorlátozási rendszerrel nemcsak a kizárólagos jog érvényesítésének legfontosabb eszközeként szolgáló objektív felelősséget számolja fel, hanem végeredményben a jogi úton való, klasszikus igényérvényesítés mezsgyéjét is igen szűkre vonja.

Ha ugyanis nincs a szolgáltatónak engedélye a felhasználásra, de egyébként a felelősség alóli mentesülés érdekében rendszeresíteni tudja a technológiai szűrést, illetve – szintén technológiai úton – a platformjáról felszólításra eltávolítja a szűrés ellenére jogsértően felkerült tartalmakat, akkor mentesül a felelősség alól. Az irányelv (66) preambulumbekzdése a jogsértésért való objektív felelősség tarthatatlanságát és az előbb leírt felelősségkorlátozási rendszer bevezetését csupán azzal indokolja, hogy az online tartalommegosztó szolgáltatók a felhasználók által feltöltött tartalmakhoz biztosítanak hozzáférést, nem saját maguk osztanak meg tartalmakat. Az EUB főtanácsnoka az objektív felelősség fenntartását a következők miatt tartja elfogadhatatlannak: a tartalommegosztó szolgáltatások felhasználói anélkül tesznek elérhetővé online platformokon tartalmakat, hogy a platformszolgáltatók a tar-

talmak közül előzetesen válogatnának; továbbá, a szolgáltatók valószínűleg nem tudják az ily módon feltöltött összes létező – vagy a jövőben feltöltésre kerülő – mű, illetve védelem alatt álló teljesítmény tekintetében valamennyi jogosult engedélyét megszerezni. Az így értelmezett objektív felelősség teljes gazdasági modellváltásra kényszerítené az érintett szolgáltatókat, és ennek keretében még az interaktív „web 2.0” modelltől is meg kellene válniuk.⁴⁶ Az az evidencia tehát, hogy a felhasználó tud, illetve tudnia kell a felhasználásról, ebben az esetben érvényét veszti: a szerzői jog alapvető struktúrájában történik lényegi változás.

Álláspontom szerint mindkét érvelésben összemosódik a szolgáltatónak a saját magatartásáért, valamint a végfelhasználók magatartásáért való felelősségének kérdése. A tartalommegosztó szolgáltató felelősségének elsődlegesen a saját mulasztása miatt – hogy elmulasztott szerződést kötni – kellene fennállnia. Az irányelvi szabályozás azonban továbbmegy ennél, mivel a szolgáltató felelőssége csak akkor áll be, ha nem tudja igazolni, hogy az adott helyzetben elvárható legnagyobb gondossággal járt el a szerződés megkötése érdekében, ami már önmagában szubjektív alapra helyezi a felelősségét. A mentesü-

léshez a szolgáltatónak a fent leírt lépéseket is meg kell tennie, engedély szerzése nélkül ugyanis a végfelhasználók cselekményeit sem tudja jogszerűvé tenni ezen az úton.

A végfelhasználó tevékenységével kapcsolatban a korábbi helyzethez képest a tartalommegosztó szolgáltató felelőssége annyiban szigorodott, hogy már nem csak eltávolítási kötelezettsége merül fel, ha jogsértő tartalom válna elérhetővé a szolgáltatásában, hanem előzetes szűrési kötelezettsége is keletkezett, ami eleve azt a célt szolgálja, hogy engedély nélküli helyzetben e tölthessen fel a végfelhasználó engedélyzetlen tartalmat. Fontos, hogy ezek a kötelezettségek csak akkor játszanak szerepet, ha a szolgáltató végül abba a helyzetbe kerül, hogy nem tudott engedélyt szerezni a felhasználáshoz. Az előzetes szűréshez viszont mindenképp szükség van a jogosult közreműködésére, hiszen ő adja meg a szűréshez az információkat. Biztos azonban, hogy önmagában ez nem elégséges eszköz a jogosult számára, hiszen hiába örülhet ilyen esetben annak, hogy nem kerülnek megosztásra a tartalmak, de az elmaradó engedély jogdíjkiesést jelent számára.

Az objektív felelősség eltűnését a szabályozás a szolgáltató technológiai védekezési kötelezettségével

kompenzálja. A felhasználó oldaláról érthető, hogy miért praktikus ez a megoldás, hiszen ha nem kap engedélyt a jogosulttól, akkor lényegében abba a helyzetbe kerül, mint a közvetítő szolgáltató: nem fogja tudni egyesével nyomon követni a feltöltött tartalmak jogszerűségét. Ezt a helyzetet azonban a felhasználó minden erejével megpróbálja majd elkerülni – erre a következtetése jutott a főtanácsnok a C-682/18. ügyben. A jogosult oldaláról vizsgálva azonban egyáltalán nem kedvező a helyzet: a szerződéskötés elmaradása végső soron kiszolgáltatottá teszi a jogvédelmét a szolgáltató technológiai megoldásainak. Nem az a probléma, hogy a jogvédelem algoritmikus alapúvá válik, hanem az, hogy a biztosítása a felhasználóra van bízva. A jogsértés ugyan nem történik meg (illetve, megfelelő adatok szolgáltatása esetén, igen kicsi rá az esély), ha viszont nincs engedély, akkor díjbevétele sem lesz a jogosultnak. A klasszikus jogérvényesítés a teljesen tudatos jogsértések körére szorul vissza. Ez a másik oldala annak a dilemmának, amit Elkin-Koren úgy fogalmaz meg: korábban a szerzői jogi tartalmak elérhetőek voltak, amennyiben nem bizonyultak jogsértőnek, ma az algoritmusok eltávolítják a tartalmakat, amennyiben a szerzők nem jogosítják azokat kifejezetten.⁴⁷

A Lengyel Kormány által az Európai Bíróságon indított eljárás fókuszában az a kérdés áll, hogy a megelőző nyomon követés kötelezettsége a felhasználók által online elérhetővé tenni kívánt tartalmak tekintetében a végfelhasználói véleménynyilvánítás szabadságához fűződő jog aránytalan korlátozásának minősül-e, illetve megengedhető-e. A jogosulti oldalról feltehető úgy is a kérdés, hogy elegendő-e a szerzői jog hatékony védelméhez az, hogy az irányelv elengedi a felhasználó objektív felelősségét, és általános szabályként egy alapvetően szubjektív alapú felelősségi rendet vezet be; ennek ellentételezésére pedig, úgy tűnik, kizárólag az szolgál, hogy megjelenik a rendszerben az előzetes nyomonkövetés eszköze.

A főtanácsnok a már hivatkozott véleményében emlékeztet arra, hogy a kizárólagos jog kiterjesztését megelőzően a jogosultaknak kellett a tartalommegosztó szolgáltatásokat nyomon követniük és értesítés útján szolgáltatójuk tudomására kellett hozniuk a szolgáltatásokon található jogsértő tartalmakat az eltávolítás érdekében, ami túl nagy teher volt, és nem is tette lehetővé számukra a felhasználások hatékony ellenőrzését.⁴⁸ Valójában a szóban forgó módosítás nem tehermentesíti a jogosultakat, ha ugyanis a fel-

használó elmulasztaná az engedélyszerzést, a jogosultak még aktívabb fellépésre vannak kényszerítve a jogaik védelme érdekében, hiszen a potenciális felhasználók felé el kell juttatniuk az engedélyezési körbe tartozó alkotások és más teljesítmények azonosító adatait. Ez azonban meglehetősen magas követelménynek tűnik azokkal a szolgáltatókkal szemben, akik még nem szerződtek az adott jogosulttal.

Fontos aspektusa a főtanácsnok véleményének, hogy az előzetes nyomonkövetés kötelezettséget szűken értelmezi, és nem terjeszti ki azokra a tartalmakra, amelyek esetében érdemi vizsgálatot kellene folytatnia a szolgáltatóknak arra vonatkozóan, hogy ténylegesen azonos tartalmakról van-e szó.⁴⁹ Ez a megoldás – az algoritmikus jogvédelem határát szűkebbre szabva – megnyitja a lehetőséget a „hagyományos” jogérvényesítés, a bírói úton folytatott jogviták számára, ami a szerzői jogi védelem számára ugyanolyan kedvező, mint a tartalmakat megosztó, a véleménynyilvánítás szabadságát élvező felhasználók számára.⁵⁰

A főtanácsnok rámutat, hogy az előzetes szűrés nem a szerzői jog esetleges megsértésének megtorlására szolgál, hanem a jogsértés megelőzésére. Az előzetes szűrés során a felhasználók által online elérhetővé tenni kívánt információkat ellenőrizni kell, és közzétételüket megelőzően korlátozni kell azokat az információkat, amelyek szerzői jogot sértőnek minősülhetnek.⁵¹ A Parlament és a Tanács is elismeri, hogy ezek a rendelkezések arra irányulnak, hogy a tartalommegosztó szolgáltatókra hárítsák a platformjukon keresztül elkövetett szerzői jogi jogsértések ellenőrzésének terhet, a szerzői jog megfelelő érvényesítését a digitális környezetben. A jogalkotó nem ruházhatja át ezt a hatáskört, és nem háríthat minden, a felhasználók alapvető jogaival, illetve azokból eredő beavatkozásokkal kapcsolatos felelősséget az említett szolgáltatókra.⁵²

KÖVETKEZTETÉSEK

A kialakult szabályozás sajátos hatással van az alapjogi szinten tulajdoni védelem alatt álló szerzői kizárólagos jogra: megsértése esetére szubjektív feltételek teljesüléséhez köti a felelősség alóli mentesülést, másrészt a szerzőre kockázatminimalizálási feladatot ró azáltal, hogy rá telepíti az adatszolgáltatás kötelezettségét annak érdekében, hogy a szolgáltató elkerülhesse a felelősségre vonást.⁵³

Ez pedig ugyan a teljes irányelvi megoldás értékelésével erősíti a szerző kizárólagos jogát, ilyen módon helyrebillenti az abból fakadó egyensúlytalanságot, hogy a szerző korábban nem tudott szerzői jogi alapon fellépni a tartalommegosztó szolgáltatók ellen, ugyanakkor olyan megoldással él, amely a jog kizárólagos, abszolút jellegét jelentős mértékben erődálja azáltal, hogy szubjektív alapra helyezi a felelősséget, és végső soron a felhasználó technológiai eszközeire bízva a végfelhasználói jogkövetés kikényszerítését. A 17. cikk hatása a szerzői jog rendjére, Lábod Pétert idézve, a Richter-skála szerinti 9. fokozatú földrengéshez mérhető.⁵⁴

A DSM-irányelv 17. cikkének elfogadásával az uniós jogalkotó nemcsak megerősítette azt tendenciát a bírósági gyakorlatban, amely a tartalommegosztó szolgáltatók tevékenységét egyre inkább felhasználásként értelmezte, de meg is haladta a szabad felhasználási ügyekben alkotott kereteket, valamint a jogérvényesítési ügyekben végzett jogfejlesztő tevékenység eredményeit. Nem implementálta a korábban szabályozott jogviszonyokat a modern technológiai környezethez, hanem jelentős mértékben megváltoztatta a kereteket. A gondosság jogi fogalmát viszonylag konkrét technológiai tartalommal töltötte meg, ami a tulajdon védelmének eszköztárát is jelentősen módosította.

Figyelemmel arra, hogy az eddigi uniós bírósági gyakorlat a másodlagos jogi kereteket nem feszítette szét, hanem azok keretei között maradván, de az Alapjogi Chartára építve le tudta vezetni az uniós jogi aktusok alapjogi megfelelőségét, nem várható, hogy a jelenleg zajló eljárásban az Európai Bíróság megállapítsa az új másodlagos jogi eszköz, a DSM-irányelv 17. cikkének érvénytelenségét az alapjogok meg nem engedhető megsértésére hivatkozva. Jól látható az az értelmezési tartomány, amelyben az alapjogi sérelem nem állapítható meg.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a szerzői jog bírói úton történő jogvédelmének helyettesítése a felhasználó részéről biztosított technológiai védelemmel minden további nélkül összeegyeztethető lenne a WCT 14. cikkével, hiszen az új rezsim nem a jogsértések elkövetése elleni szankciókra, hanem a jogsértések megakadályozására helyezi a hangsúlyt. Az új szabályozás egyértelműen törekszik arra, hogy a jogsértés megállapításának lehetőségét olyan körre szorítsa, hogy végső soron csak a legsúlyosabb, legnyilvánvalóbb sérelmek esetében legyen lehetőség bírósági úton való fellépésre. Hogy ez a rendszer képes lesz-e hatékony jogvédelmet biztosítani, azt a gyakorlat fogja megmondani.

1. A digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló, 2019. április 17-i (EU) 2019/790 európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: DSM-irányelv).
2. A teljesség igénye nélkül említhetők a következő művek: Sebastian SCHWEMER, Jens SCHOVSO: What is Left of User Rights? – Algorithmic Copyright Enforcement and Law in the Light of the Article 17 Regime, in: Paul TORREMANS (ed.): Intellectual Property Law and Human Rights. 4th edition, Wolters Kluwer, 2020, Matthias LEISTNER: European Copyright Licensing and Infringement Liability Under Art. 17 DSM-Directive. Can We Make the New European System a Global Opportunity Instead of a Local Challenge? *Zeitschrift für Geistiges Eigentum – Intellectual Property Journal*, 2020/2, 123–214, Martin SENFTLEBEN: Institutionalized Algorithmic Enforcement – The Pros and Cons of the EU Approach to UGC Platform Liability, *Florida International University Law Review*, 2020/14 (2), 299–328.; João QUINTAIS – Giancarlo FROSIO – Stef van GOMPEL – P. Bernt HUGENHOLTZ – Martin HUSOVEC – Bernd Justin JÜTTE – Martin SENFTLEBEN: Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics (November 11, 2019), <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3484968>.
3. Itt különösen ki kell emelni az ALAI-nak a tárgyban írott három véleményét: 2019 ALAI opinion on Article 13 of the proposal for a Directive on copyright in the Digital Single Market as adopted by the triologue; 2020 First Opinion on certain aspects of the implementation of Article 17 of Directive (EU) 2019/790 of 17 April 2019 on copyright and related rights in the digital single market; 2020 Second Opinion on certain aspects of the implementation of Article 17 of Directive (EU) 2019/790 of 17 April 2019 on copyright and related rights in the digital single market (mindhárom vélemény elérhető: <https://www.alai.org/en/resolutions-and-positions/>); valamint az European Copyright Society álláspontját: Alex METZGER – Martin SENFTLEBEN: Comment of the European Copyright Society on Selected Aspects of Implementing Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market Into National Law, <https://europeancopyrightsocietydotorg.files.wordpress.com/2020/04/ecs-comment-article-17-cdsm.pdf>.
4. A lengyel kormány 2019. május 24-én kezdeményezett eljárást az Európai Unió Bírósága előtt. A C-401/19. ügy jelenleg is folyamatban van, egyelőre a főtanácsnok vélemény látott napvilágot, amelyet alább elemzek.

5. Az Európai Bizottság 2021. július 26-án jelentette be, hogy 23 tagállam ellen indít kötelezettségszegési eljárást a DSM-irányelv átültetésének elmulasztása miatt, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/mex_21_3902?utm_source=POLITICO.EU&utm_campaign=14d27e1a3e-EMAIL_CAMPAIGN_2021_07_26_11_26&utm_medium=email&utm_term=0_10959edeb5-14d27e1a3e-189670741. Azóta késlekedők közül néhány tagállam teljesítette az átültetési kötelezettségét: 2021. december 8-ig Írország, Olaszország és Észtország ültette át az irányelvet.
6. GRAD-GYENGE Anikó: A jogsértésért való felelősség vagy a nyilvánossághoz közvetítési jog új határai, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2017/5, 7–14.
7. A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: A digitális egységes piacon a szerzői jogról szóló (EU) 2019/790 irányelv 17. cikkével kapcsolatos iránymutatás. Brüsszel, 2021.6.4. COM(2021) 288 final.
8. A Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án elfogadott szerzői jogi szerződése, Magyarországon kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény.
9. Silke von LEWINSKI: *International Copyright Law and Policy*, Oxford, 2008, 454–458.
10. A WCT preambuluma szerint a felek „felismerve az egyensúly fenntartásának szükségességét a szerzők jogai és a szélesebb közérdek, különösen az oktatás, kutatás és információhoz való hozzájutás érdekei között” kötötték a szerződést.
11. Az információs társadalommal kapcsolatos szerzői és szomszédos jogokról szóló, 2001. szeptember 27-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: InfoSoc-irányelv).
12. InfoSoc-irányelv, 5. cikk.
13. Az ügyeket elemzi BARANYI Róbert: De ki őrzi az őrzőket? A CDSM-irányelv szűrési mechanizmusa és a vélemény szabadság, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2021/6. (december), 40–42.
14. Az Európai Bíróság 2019. július 29-i C-476/17. számú, *Pelham GmbH, Moses Pelham, Martin Haas kontra Ralf Hütter, Florian Schneider-Esleben* ügyben hozott ítélete.
15. Caterina SGANGA: A Decade of Fair Balance Doctrine, and How to Fix It: Copyright Versus Fundamental Rights Before the CJEU from Promusicae to Funke Medien, Pelham and Spiegel Online, *European Intellectual Property Review*, 2019/11, <https://ssrn.com/abstract=3414642>; Christoph GEIGER – Elena IZYUMENKO: The Constitutionalization of Intellectual Property Law in the EU and the *Funke Medien, Pelham and Spiegel Online* Decisions of the CJEU: Progress, but Still Some Way to Go! IIC 51, 2020, 282–306.; Thom SNIJDERS – Stijn VAN DEURSEN: The road not taken: the CJEU sheds light on the role of fundamental rights in the European copyright framework: a case note on the *Pelham, Spiegel Online and Funke Medien* decisions, IIC 50, 2019, 1176–1190., Bernd Justin JÜTTE – João QUINTAIS: Advocate General turns down the music: sampling is not a fundamental right under EU copyright law, *European Intellectual Property Review*, 2019/10, 654.
16. Az Európai Bíróság 2019. július 29-i C-469/17. számú, *Funke Medien NRW GmbH kontra Bundesrepublik Deutschland* ügyben hozott ítélete.
17. Ansgar KAISER – Stefan SCHEUERER: The Impact of Fundamental Rights on European Copyright Law – Opinion on the CJEU Decisions C-516/17 'Spiegel Online' and C-469/17 'Funke Medien', GRUR International, 2019, 1153–1160., Alan HUI – Frédéric DÖHL: Collateral Damage: Reuse in the Arts and the New Role of Quotation Provisions in Countries with Free Use Provisions After the ECJ's *Pelham, Funke Medien* and *Spiegel Online*, *Judgments*, IIC 52, 2021, 852–892.
18. Az Európai Bíróság 2019. július 29-i C-516/17. számú, *Spiegel Online GmbH kontra Volker Beck* ügyben hozott ítélete.
19. InfoSoc-irányelv, 5. cikk (3) bekezdés k) pont.
20. InfoSoc-irányelv, 17. cikk (7) bekezdés b) pont.
21. A módosításhoz vezető szempontokat kiválóan foglalja össze Ujhelyi Dávid *A paródiakivétel szükségessége és lehetséges keretrendszere* című PhD-értékezésében (Budapest, PPKE, 2020, 165–171.), https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/UJHELYI_D%C3%A1vid_dolgozatv.pdf.
22. A szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló 2004. április 29-i 2004/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: Enforcement-irányelv).
23. FAZEKAS JUDIT – GYENGE Anikó: Büntetőjogi jogérvényesítés a szellemi tulajdon-jogok területén és nemzeti szinten, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2006/6. (december), 5–22.
24. A belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól szóló 2000. június 8-i 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: Eker-irányelv).
25. Irina BARALIUC – Sari DEPREUW – Serge GUTWIRTH: Copyright enforcement in the digital age: a post-ACTA view on the balancing of fundamental rights, *International Journal of Law and Information Technology*, 2013/1, 92–104.
26. Az Európai Bíróság 2011. november 24-i C-70/10. számú, a *Scarlet Extended SA kontra Société Belge des Auteurs, Compositeurs et Éditeurs SCRL (SABAM)* ügyben hozott ítélete.
27. Gerhard SPINDLER: Copyright Law and Internet Intermediaries Liability, in *EU Internet Law in the Dig-*

- ital Era*, eds. Tatiana-Eleni SYNODINOU – Philippe JOUGLEUX – Christiana MARKOU – Thalia PRASTITOU, Springer, 2020; Tatiana-Eleni SYNODINOU: Intermediaries' liability for online copyright infringement in the EU: Evolutions and confusions, *Computer Law & Security Review*, 2015/1, 57–67.
28. A Bíróság 2012. február 16-i C-360/10. számú, a *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) kontra Netlog NV* ügyben hozott ítélete (harmadik tanács).
 29. Az Európai Bíróság 2014. március 27-i C-314/12. számú előzetes döntéshozatali ügyben (*UPC Telekabel Wien GmbH kontra Constantin Film Verleih GmbH és Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH*) hozott ítélete.
 30. Giulia PRIORA: Catch me if you can: CJEU safeguards the privacy of online copyright infringers in landmark decision Constantin Film Verleih v YouTube, *Rivista di Diritto dei Media*, 2020/3, <https://www.medialaws.eu/rivista/catch-me-if-you-can-cjeu-safeguards-the-privacy-of-online-copyright-infringers-in-landmark-decision-constantin-film-verleih-v-youtube/>.
 31. Sophie STALLA-BOURDILLON: Sometimes One Is Not Enough – Securing Freedom of Expression, Encouraging Private Regulation, or Subsidizing Internet Intermediaries or All Three at the Same Time: The Dilemma of Internet Intermediaries' Liability, *Journal of International Commercial Law and Technology*, 2012/2.
 32. Anja DEKHUIJZEN: Netherlands: Proportionality of ISP's Obligation to Transfer Client Data to IP Right-holder – a Promuscae like case, *Computer Law Review International*, 2021/5, 155–159.
 33. C-275/06. előzetes döntéshozatali ügy (*Productores de Música de España (Promuscae) kontra Telefónica de España SAU*).
 34. C-557/07. végzés a *LSG-Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH kontra Tele2 Telecommunication GmbH* ügyben.
 35. C-461/01. előzetes döntéshozatali ügy (*Bonnier Audio AB és társai kontra Perfect Communication Sweden AB*).
 36. Irina BARALIUC: Intellectual Privacy: A Fortress for the Individual User? in *Big Data: Challenges and Opportunities. Proceedings of the 9th International Conference on Internet, Law & Politics* (Barcelona, Universitat Oberta de Catalunya, 25–26 Jun, 2013), coords. Joan BALCELLS – Augustí CERRILLO I MARTÍNEZ – Miquel PEGUERA POCH – Ismael PEÑA-LÓPEZ – María José PIFARRÉ DE MONER – Mònica VILASAU SOLANA.
 37. Az Európai Bíróság 2011. július 12-i C-324/09. számú, *L'Oréal SA és tsai kontra eBay International és tsai* ügyben hozott ítélete.
 38. FALUDI Gábor: Alapjogok metszéspontja az internetes környezetben megvalósuló szerzőijogsértések körében, in *A szabadságszerető embernek: Liber Amicorum István Kukorelli*, szerk. CHRONOWSKI Nóra – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SMUK Péter – SZABÓ Zsolt, Budapest, Gondolat Kiadó, 2017, 442–457.
 39. Az Európai Bíróság 2017. június 14-i C-610/15. számú, a *Stichting Brein kontra Ziggo BV és XS4All Internet B* ügyben hozott ítélete.
 40. Az Európai Bíróság 2021. július 17-i C-597/19. számú, *Mircom International Content Management & Consulting (MICM) Limited kontra Telenet BVBA* ügyben hozott ítélete.
 41. Az Európai Bíróság 2021. június 22-i C-682/18. számú (*YouTube*) és C-683/18. számú (*Elsevier*) egyesített ügyekben hozott ítélete.
 42. Matthias LEISTNER: European Copyright Licensing and Infringement Liability Under Art. 17 DSM-Directive Compared to Secondary Liability of Content Platforms in the U.S. – Can We Make the New European System a Global Opportunity Instead of a Local Challenge? *Zeitschrift für Geistiges Eigentum/Intellectual Property Journal (ZGE/IPJ)*, 2020/2, 123–214.; Eleonora ROSATI: The legal nature of Article 17 of the Copyright DSM Directive, the (lack of) freedom of Member States and why the German implementation proposal is not compatible with EU law, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2020/11 (November), 874–878., João QUINTAIS: The New Copyright in the Digital Single Market Directive: A Critical Look, *European Intellectual Property Review*, 2020/1.
 43. Giancarlo FROSIO – Sinumal MENDIS: Monitoring and Filtering: *European Reform or Global Trend? The Oxford Handbook of Online Intermediary Liability*, Oxford University Press, 2020, 4.
 44. Amennyiben a végfelhasználó üzleti célú felhasználást végez, a tartalommegosztó által szerzett felhasználási engedély nem fedi a végfelhasználó tevékenységét, ilyen esetben a végfelhasználónak külön engedélyt kell szereznie.
 45. Közlemény, 2. pont.
 46. Közlemény, 32. pont.
 47. Niva Elkin-KOREN: Fair Use by Design, *UCLA Law Review*, 2017, 1082–1100.
 48. Közlemény, 53. pont.
 49. Közlemény, 205. pont.
 50. Közlemény, 223. pont.
 51. Közlemény, 79. pont.
 52. Közlemény, 84. pont.
 53. Martin HUSOVEC – João QUINTAIS: How to License Article 17? Exploring the Implementation Options for the New EU Rules on Content-Sharing Platforms (January 2021), GRUR International, 2021/4, forthcoming), <https://ssrn.com/abstract=3463011>.
 54. LÁBODY Péter: Szerzői jogi „user-szabadságok” a globális tartalommegosztó platformokon, *In Medias Res*, 2021/1, 103.